

Так, відомості, про кількість ревізійних душ, якими володіли місцеві дворяни, дають нам змогу не лише оцінити майнове становище дворян того чи іншого повіту, а й дозволяють стратифікувати місцеве дворянство за кількістю кріпаків, а аналіз відомостей про службове становище дворян – визначити місце окремого дворянина у військовій і чиновницькій ієрархії, реконструювати склад місцевої бюрократії.

Отже, інформативний потенціал абеткових списків надзвичайно високий оскільки дозволяє визначити соціальне, економічне і демографічне становище місцевих дворян як на рівні окремих родин, так і на рівні дворянства окремого регіону. Таким чином абеткові списки дворянських родів є важливим джерелом з історії провінційного дворянства.

Список використаних джерел:

1. Полное собрание законов Российской империи. – СПб., 1830. – Т. XXII. – № 16187.
2. ЦДІАУ у місті Києві. – Ф. 1709. – Оп.2. – Спр. 911-912. – Арк. 97-234.

Наук. кер.- Брехуненко В.А., *д-р істор.наук, професор*

ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНА ІНТЕРПРЕРАЦІЯ МІФОЛОГІЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

В'ячеслав Артюх, *канд.філос.наук, доцент*

1. Антична філософія сформувати висхідну опозицію для розуміння феномена міфу, яка і до цього часу існує в досвіді людини європейського типу культури. Ця опозиція: «міф»-«логос/розум». Первинний стан перебування давніх еллінів в обрії міфологічного досвіду змінюється з виникненням філософії ситуацією ставлення до міфу, зрозуміло, з поза меж цього досвіду. Якраз раціональний дискурс і перетворює міф на проблему, проблему саме для розуму. Тоді кризь призму опозиції «міф/логос» відбувається поступова трансформація початкового сенсу міфу як «істинного переказу», «священної правди» про богів та героїв у значення «вигадки», «фікції», «неправди»,

«байки». Зробивши себе точкою істини, античний розум не просто сприймає міф чимось за природою іншим по відношенню до себе, але й одночасно оцінює міф як щось меншовартісне. У своїх крайніх виявах, за такого відношення, міф позбавляється будь-якого зв'язку з реальністю, стаючи «пустим поняттям», фікцією.

І врешті, сцієнтизована свідомість модерної доби починає вважати, що в результаті переходу «від міфу до логосу» (Дерфер, Нестле) наукова картина світу остаточно долає міфологічну картину світу.

2. Трансцендентальне тлумачення феномена міфу пропонує дещо інше співвідношення міфу й наукового розуму. Найбільш відомими представниками трансцендентальної філософії міфу є неокантіанець Марбурзької школи Ернст Кассирер і сучасний німецький філософ Курт Хюбнер, Трансцендентальна інтерпретація задається, насамперед питанням про умови можливості міфу, тобто про його апріорні форми. Тут варто нагадати, що за Кантом ці форми є апріорними не тому, що вони знаходяться раніше досвіду, а лише тому є необхідними передумовами в кожному значущому судженні про факт, таким собі своєрідним логічним інваріантом.

На думку Е. Кассирера, яку він послідовно розвиває у другому томі «Філософії символічних форм», що має назву «Міфологічне мислення», міф – це замкнута автономна система із власним розумінням істини. Свого часу Кант твердив про однаковість апріорних форм пізнання для будь-якого типу свідомості, незалежно від того, чи це первісна свідомість, чи це сучасна. Але вже на початок ХХ сторіччя був накопичений величезний етнографічний матеріал, що дозволив спростувати цю тезу Канта. Постало питання: як те що для людини міфу було об'єктивною реальністю, для сучасних людей видається, у кращому випадку, сном? Відповідаючи на це питання, Кассирер дійшов висновку, міфічний образ світу – це лише світ уявлень. Але і світ наукового пізнання за своїм змістом не є чимось принципово іншим. «Аналогічно ми приходимо до наукового поняття природи шляхом того, що ми відкриваємо в уявленні деяке правило, яке і визначає характер природної впорядкованості. Це уявлення набуває для нас предметності, в якій ми ховаємо її випадковість і відповідно до якої формулюємо загальні положення і висуваємо об'єктивний необхідний закон: Питання про об'єктивність у відношенні міфу правомірне також лише з точки зору

дослідження того, чи можна виявити іманентне йому правило і притаманну йому необхідність". Як показує Кассирер справа саме в тому; що міф (як і наука) керується певними формами споглядання і категоріями, навіть коли їх зміст і не відповідає від приписуваного їм Кантом.

Кассирер встановив, що в основі міфічною досвіду, як і в основі сучасного, сформованого науковим просвітництвом, лежить замкнута система форм споглядання та понять, в якій і впорядковується розмаїття досвіду і лише на основі якої можливий сам факт досвіду.

Тобто, в основі міфу лежить всеохоплююча і замкнута система чуттєвих та поняттєвих форм, в яку можна включити все розмаїття міфічного досвіду і тільки так зробити цей досвід можливим. Але все це означає, що міф як і наука має якусь апіорну (отологічну) структуру. Інакше говорячи, міфологічний досвід також спирається на якесь припущення про те як являється нам реальність і чи може вона розглядатися в якості істини.

І наступне питання, яке випливає із попереднього твердження: у якому зв'язку перебувають апіорі притаманні міфу і апіорі притаманні науці. Тут у Кассирера помітний відхід від буквального слідування кантівському розумінню апіорі. Сам Кассирер апіорними структурами міфічного досвіду називає:

1) міф як форму думки. Це категорії міфічної об'єктивності, міфічного розподілу на ціле та частини, міфічної перервності і міфічної причинності. Форми думки у Кассирера принципово відрізняються у науці і міфі за модальністю;

2) міф як форма споглядання (час, простір, число);

3) міф як форма життя ("Я", душа) є аналогом кантівської трансцендентальної єдності самосвідомості.

Результатом конструюючої дії цих апіорних форм і постає специфічний міфічний досвід, в якому немає розподілу на матеріальне та ідеальне начала, на видимість та істину, просто представленим і реально сприйнятим, між предметом та його образом; у міфі відсутній дуалізм між душею і тілом, немає розділення на суб'єкт і об'єкт, тут сон може плавно перетікати в реальність і т. п.

Відповідаючи на питання про зв'язок між міфічними та науковими формальними структурами, Кассирер не ставить під сумнів те, що міфічні пізнавальні структури так відносяться до наукових, як нижчий рівень об'єктивності до вищого. Кассирер

переконали, що міф приречений на зникнення перед лицем справжньої наукової істини, перед лицем поняття природи і предметності, створеної в межах чистого пізнання. Як він пише: "Міф з його світом мрії і чарів уявляється раз і назавжди такими, що зникли в небуття з першими променями наукового бачення світу".

Зв'язок між апіорі міфічними та апіорі науковими полягає в тому, що в процесі розвитку людського мислення приховані (неусвідомлювані) категорії та форми споглядання поступово за допомогою логічного аналізу звільняються від всіх "шлаків", тобто апіорні передумови проходять історичний розвиток, так як вони пізніше, вперше лише із виникненням науки звільняються від неусвідомлюваного використання і досягаються у більш чи менш поняттєвій формі на вищому рівні рефлексії. Тобто міфічне апіорі знаходиться у логічно недосконалій формі.

Тут Кассирер використовує ідею Шеллінга та Гегеля про мислимий характер розвитку самого мислення. Тобто розвиток апіорних форм є їх помисленність. У самого Кассирера ця теза звучить так: апіорні умови досвіду людей лише поступово, шляхом прогресивного логічного аналізу роблять усвідомленими приховані перед цим уявлення. Цей процес був розпочатий у міфі й завершений у Канта

В результаті міф володіє істиною, оскільки він включає в себе у крайньому випадку в їх праісторично-адекватному вигляді ті трансцендентальні умови, що є передумовами будь-якого пізнання істини.

Отже, у Кассирера зв'язок між апіорними формами і змістом досвіду ще чисто кантівський, тобто односторонній – лише активні форми конструюють досвід і ніяк – не навпаки.

3. На трансцендентальну філософію міфу Кассирера спирається і сучасний німецький філософ Курт Хюбнер. У своїй роботі «Істина міфу» він продовжує історизувати апіорні форми міфічного досвіду. Із Кассирером його об'єднують такі спільні моменти у розумінні міфу: а) наявність системи категорій у міфі; б) особливі уявлення про простір і час, синкретизм реального та ідеального начал, взаємоперехід сну в реальність, закони як конкретні уніфіковані образи, відношення частини й цілого, розуміння "Я" у міфі.

Ставлячи питання про природу апіорі, Хюбнер намагається вирішити його в напрямку історизації, його змінюваності як у міфі, так і в науці. Його відповідь така: не лише апіорі впливають на специфіку досвіду, але й сам людський досвід (практика) обумовлює зміну апіорі. Тому одні апіорні передумови зникають в минулому, а інші стають актуальними.

Наприклад, для міфічного досвіду, спеціальними апріорі були нумінозні сутності (тобто боги, духи). Таке апріорі не є дзеркальним відображенням дійсності. Сам цей спосіб представлення дійсності вже уявний, він є результатом фантазування, або як писав Кассирер: "наскрізь пронизаний образами міфу". Тобто, у даному випадку уявний предмет впливає на специфіку споглядальної структури й навпаки. Правда можлива й інша відповідь на питання про історичність апріорі: наступні апріорі походять з попередніх.

Друга відмінність Хюбнера від Кассирера полягає у визнанні Хюбнером рівноправності науки й міфу як способів осягнення дійсності. І міф, і наука однаково добре обґрунтовані, маючи певні передумови свого існування. Моделі пояснення в них одні й ті ж. Структурно та за формою міф і наука не відрізняються, їх можна відрізнити лише на рівні змісту.

Наука ніколи не може розвінчати помилковості міфічного досвіду, бо і в самій науці істина і хибність – це породження наших апріорних передбачень наукової онтології. Тобто ні теорія сама по собі, ні практика сама по собі не є істинними: апріорно сформульовані теоретичні положення тягнуть за собою і відповідну практику, яка вже в силу залежності від цих положень не здатна довести їх істинність. Науковий спосіб пояснення дійсності – це не спосіб добування істини, а всього лише специфічний принцип апріорної організації досвіду.

Крім того, для Хюбнера процес переходу від міфу до логосу ніколи не може бути завершеним, так як претензії на остаточне обґрунтування онтології завжди залишаються уявними та вигаданими. Хюбнер переконаний у тому, що останні підвалини пізнання тієї чи іншої онтології (наукової чи позанаукової) з необхідністю залишаються необґрунтованими з наукової точки зору. Осягнути суть онтології адекватно можливо лише тоді, коли її вибрав і живеш в ній, але тоді людина вже говорить не науковою, а міфологічною мовою. Тому й сам міф може бути найкращим чином обґрунтованим міфологічними засобами, тобто описом його як архе та повторним розповіданням міфу.

Таким чином, міф постає як рівноправний спосіб осягнення світу поряд із іншими способами: науковим, релігійним, художнім. Цей спосіб сприйняття реальності має формальну структуру, яка є апріорною і власне вона й конструє досвід в якості міфічного. Історизація апріорі привела до того, що логічна природа її зникає й змінюється на

емпіричну. Отже, міфічна структура виникнувши в архаїчні часи на первинному, ще нічим не опосередкованому (а значить і неусвідомлюваному) рівні входження предметного світу у свідомість стає ніби зв'язуючою ланкою між цими двома елементами взаємодії. Міф є тим способом організації свідомості, який певним чином (міфічним) обробляє реальність завдяки своїй апіорній структурі і представляє її як зміст свідомості. "Зашифрована" таким чином реальність постає тоді як міфічний досвід.

Таким чином, трансцендентальний метод може бути застосований не лише до науки, але й до міфу. І міф уже розуміється не тільки як фантазія, чи певне відображення природи й суспільства, а уявляється зовсім по-іншому. Завдяки трансцендентальній інтерпретації ми бачимо в міфі певну категоріальну єдність. За аналогією з наукою у ньому можна виділити схожі форми, структури й саме тому нам вдається виділити і його специфічний зміст.

Трансцендентальна інтерпретація застерігає нас від того, щоб ми підходили до міфу лише з нашими сучасними уявленнями про нього. Вона застерігає нас від зневажливого ставлення до нього, реабілітує його. За принципом контрасту з міфом дещо інакше виглядає й наука. Завдяки трансцендентальній інтерпретації міфу ми починаємо краще усвідомлювати обмеженість рамок науки й сучасних уявлень, а це примушує нас бути дещо скромнішими у своїх домаганнях до світу.